

Om samfunnsengasjement, menneskerettigheter og blogging

Joar Øveraas Halvorsen
førsteamanuensis og psykologspesialist

Skal ikke Psykologforeningen mene noe om det psykiske helsetilbudet til papirløse?
Skal den ikke mene noe om rettighetene til psykisk syke generelt?

DEBATT: SAMFUNNSENGASJEMENT

Mona Saugstad og Christine Mohn har i flere innlegg opprettholdt sin kritikk av Psykologforeningens engasjement i spesifikke menneskerettighetsaker. Menneskerettighetsutvalgets Joar Øveraas Halvorsen svarer her. Deretter følger Finn Løvfold opp Tor Levin Hofgaards tilsvaret fra april og juni. Se også Hofgaards innlegg i denne utgaven.

Med utgangspunkt i Psykologforeningens støtte til aksjonen «Ingen mennesker er ulovlige», har Mona Saugstad reist debatt om Psykologforeningens samfunnsengasjement. En åpen og informert, om enn frisk, debatt gjør Psykologforeningen sterkere som både fag- og som faglig forening. Saugstad skal derfor ha honnør for å ha reist en vanskelig, men viktig debatt.

Jeg har aldri tolket verken min egen eller de fem andre bloggene på foreningens hjemmeside som et speilbilde av foreningens offisielle politikk, men mer som personlige refleksjoner fra dem som blir invitert til å skrive

Jeg er enig med Saugstad i at det er viktig med debatt om hvilke saker Psykologforeningen engasjerer seg i, noe også Tor Levin Hofgaard gir klart uttrykk for. Jeg er også enig med Saugstad i at Psykologforeningen skal være tilbakeholdne med å mene sterkt om allmenne politiske saker, fordi medlemmer med ulike politiske ståsteder skal kunne føle tilhørighet til Psykologforeningen som både fag- og faglig forening. Så også når det gjelder asyl- og innvandringspolitikk.

Kritikk av «politisk aksjonisme»

Jeg synes det imidlertid er mer diffust hvor Saugstad vil trekke grensen for det hun kaller «politisk aksjonisme». Reagerer Saugstad på innholdet eller formen på foreningens engasjement?

Når det gjelder innholdet, mener jeg det er godt fundert i både psykologisk teori og empirisk forskning. I sitt første debattinnlegg (3/2011) virker det som at Saugstad primært reagerer fordi fokuset rettes mot *rettighetene* til mennesker med ulovlig opphold i Norge. Er det slik å forstå at Saugstad mener at Psykologforeningen ikke skal mene om det psykiske helsetilbudet til papirløse? Hvis så, er det slik at dette er grunnet i at det gjelder papirløses rettigheter spesifikt, eller skal ikke Psykologforeningen kunne mene om rettighetene til psykisk syke generelt? Psykologforeningens standpunkt om at papirløse bør ha rett til de samme psykiske helsetjenestene som resten av befolkningen er for øvrig på linje med uttalelser fra blant annet Legeforeningen, Sykepleierforbundet, HelseDirektoratet og Advokatforeningen.

Selv om Psykologforeningens engasjement er godt faglig fundert, kan vi gjerne diskutere hvordan foreningen bør gjøre eventuelle faglig funderte synspunkter tilgjengelige for politikere, beslutningstakere og allmennheten generelt. Saugstad mener, slik jeg leser henne at foreningen ikke bør ta del i offentlige opprop. Men hva mener hun om det å avlevere høringsuttalelser, eller at foreningens presidentskap skriver debattinnlegg i dagspressen? Er dette også å regne for utidig politisk aksjonisme? I denne sammenheng kan det nevnes at Legeforeningen nylig sluttet seg til oppropet «Alle som en» initiert av Redd Barna. Et opprop med klare politiske mål som er velfundert i medisinsk fagkunnskap.

En hybridorganisasjon?

Saugstad kritiserer videre Psykologforeningen for å ha blitt en «hybridorganisasjon». Men både fag- og faglige foreninger det kan være naturlig å sammenlikne seg med har inkorporert menneskerettighetsperspektivet i sin politikk og sitt samfunnsengasjement. Den amerikanske psykologforeningen påpeker eksplisitt at «psykologer respekterer og beskytter sivile rettigheter og menneskerettighetene», den britiske psykologforeningen har et eget policydokument om menneskerettighetene, mens Legeforeningen understreker at «legen skal bygge sin gjerning på respekt for grunnleggende menneskerettigheter». Det er ikke med dette sagt at vi ikke bør kunne debattere Psykologforeningens menneskerettighetsengasjement, men det er viktig å ha med seg i den pågående debatten at dette er et engasjement Psykologforeningen deler med mange sammenlignbare og tilsvarende foreninger.

Menneskerettighetsbegrepet

I forlengelsen av debatten startet av Saugstad, har Christine Mohn mer direkte kritisert min forståelse av menneskerettighetsbegrepet, og det hun oppfatter som en uryddig rollesammenblanding når jeg ble gitt anledning til å skrive blogg på Psykologforeningens hjemmesider.

Jeg er enig med Mohn at man på tvers av kulturer i større eller mindre grad kan finne grunnleggende verdier som sammenfaller med verdiene menneskerettighetene bygger på. Men det er vesentlig å skille mellom verdier som rettferdighet og humanitet, og hvordan man praktiserer rettigheter som har som mål å ivareta disse verdiene. Mohn forveksler slike verdier med utøvelsen av likeverdige og umistelige individuelle menneskerettigheter ment å realisere slike verdier. Verdiene menneskerettighetene bygger på er ikke nødvendigvis utpreget vestlige, men vestlige, industrialiserte land har ledet vei i utviklingen og promoteringen av det juridiske rammeverket for å ivareta disse verdiene.

De internasjonale menneskerettighetene er i betydelig grad influert av den moderne vestlige sivilisasjon på flere måter; den andre verdenskrig, og spesielt Holocaust, var en katalysator for at utviklingen av menneskerettighetene skjøt fart. Menneskerettighetserklæringen av 1948 ble i stor grad initiert av vestlige land og utviklet på konferanser avholdt i vestlige land, og kanskje mest fremtredende; erklæringen bruker ord hentet hovedsakelig fra den vestlige opplysningstiden. Den anerkjente menneskerettighetseksperten Jack Donnelly har således påpekt at menneskerettighetene, historisk sett, er en kulturgjenstand fra den moderne vestlige sivilisasjon.

Selv om det er utviklet regionale menneskerettighetskonvensjoner i både Asia, Midtøsten og Afrika, er det verdt å merke seg at noen av disse regionale menneskerettighetskonvensjonene skiller seg til dels i vesentlig grad fra FNs menneskerettighetskonvensjoner, både når det gjelder graden av individers rettigheter og i hva man regner som grunnleggende rettigheter. Med tanke på Mohns argumentasjon er det interessant å merke seg at i Bangkokerkleringen av 1993 samlet asiatiske land seg om en uttalelse som setter spørsmålsteget ved om menneskerettighetene er forenlige med asiatiske verdier.

Å påpeke menneskerettighetenes historiske vestlige forankring er imidlertid ikke synonymt med å påstå at disse rettighetene ikke bør sees på som universelle. Menneskerettighetsbrudd begått i ikke-vestlige land eller utviklingsland er verken mer eller mindre alvorlige enn overgrep begått i vestlige, industrialiserte land. Men med bakgrunn i det ovennevnte mener jeg fremdeles at overgrep begått av vestlige land er en spesiell utfordring for menneskerettighetsbevegelsens legitimitet.

Menneskerettighetsbloggen

Da jeg ble forespurt om jeg ville skrive blogg på Psykologforeningens hjemmesider høsten 2008, blant annet som et oppspill til ECP2009 hvor menneskerettigheter var et av de sentrale tematiske sporene, tok jeg selv initiativ til at det skulle presiseres at bloggen presenterte mine refleksjoner, og ikke nødvendigvis min arbeidsgivers eller Psykologforeningens. Jeg tar til orientering at Mohn opplever dette som uryddig. Hensikten var det motsatte. Det er ikke uvanlig at det i publiserte arbeider fremsettes en såkalt «disclaimer», hvor det opplyses om at synspunktene presentert i den aktuelle publikasjonen er forfatterens egne og ikke nødvendigvis representerer arbeidsgiverens synspunkter eller andre organisasjoner forfatteren er tilknyttet.

Jeg har aldri tolket verken min egen eller de fem andre bloggene på foreningens hjemmeside som et speilbilde av foreningens offisielle politikk, men mer som personlige refleksjoner fra dem som blir invitert til å skrive. At Mohn opplever det annerledes er noe både jeg og foreningen bør ta på alvor, og som bør tas hensyn til i en videre diskusjon av bloggernes rolle på foreningens hjemmeside.

joar.halvorsen@svt.ntnu.no

